

בהעלותך ב

(„ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות גו'“⁶); דאקעגן דעם פסח מדבר האבן אלע אידן געדארפט ברענגן אין משכן, וואס דאס איז „מצרף“ אלע קרבנות פון אלע אידן, בלשון הש"ס: ס'איז „אתי בכנופיא“ („באסיפת חברים ברגל“⁸), און דערפאר ווערט עס אנגערופן א קרבן צבור.

ב. וי"ל אז פון דעם לערנט מען⁹ אפ אויך לאחר מ"ת ווי די צוויי חילוקים זיינען תלויים זה בזה:

דאס וואס קרבן פסח איז דוחה שבת, איז עס דערפאר וואס דאס איז א קרבן צבור, ווי די גמרא זאגט אין פסחים¹⁰: „פעם אחת חל י"ד להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לא כו'“ (ווייל „הלכה זו נתעלמה“ פון די בני בתירא, די נשיאים¹¹), האט הלל געזאגט: „וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת“ — וואס מיט פסחים מיינט

א. פון די חילוקים צווישן דעם קרבן פסח וואס מ'האט געבראכט אין מצרים און דעם ק"פ וואס מ'האט געבראכט א יאר נאכדעם אין מדבר (וועגן וועלכן עס ווערט דערציילט אין אונוזער פרשה¹ — „ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. בארבעה עשר וגו'“):

(א) פסח מצרים האט מען געבראכט בימי השבוע (בחול²), ווייל „בחמשה בשבת יצאו ישראל ממצרים“³, איז דאך י"ד ניסן געווען מיט א טאג פריער — ברביעי בשבת; דעם פסח מדבר האט מען געבראכט בשבת — ווי עס שטייט אין סדר עולם⁴, אז ר"ח ניסן פון יענעם יאר איז געווען „ראשון למעשה בראשית“, קומט אויס, אז י"ד ניסן איז געווען שבת⁵.

(ב) ביי פסח מצרים איז דער עיקר הדגשה געווען דער יחיד: יעדער יחיד (בית) האט (א) אליין געטאן אלע עבודות הקרבן (ב) ביי זיך אין שטוב

(1) ט, א ואילך.

(2) ראה (שמירר פ"א סכ"ח וראה שם פ"ה ס"ח)) דמשה תיקן להם את יום השבת לנחת. וראה אבודרהם שחריית של שבת. תוש"שמות ב, יא ס"ק צג ושי"נ.

(3) שו"ע אדה"ז ר"ס תל. משבת פז, ב. טור שם (מסדר עולם — פ"ה *).

(4) פ"ז. תוי"כ ר"פ שמיני. שבת פז, ב. פרשיי עה"ת ר"פ שמיני. ועוד.

(5) כמפורש בסדר עולם שם (בסוף הפרק). וראה לקמן הערה 26.

(6) בא יב, ז. וראה פרשיי שם: זו קבלת הדם. ובמכילתא (ע"פ), פסחים (צו, א): ג' מזבחות היו כו' המשקוף ושתי המזוזות. וראה לעיל ע' 3 ואילך.

(7) יומא נא, א. פרשיי פסחים סו, סע"ב.

(8) פרשיי פסחים עו, סע"ב (לענין חגיגה). ובר"ח יומא שם: בכזא כל ישראל לחוג... דהא כל ישראל חייבין לעשות הפסח.

(9) לימוד ממש אינו שהרי רק במרה נצטוו על השבת. וי"ל שגם מציאות (דיון) ציבור נתחדש במ"ת, וכמו שאין צבור בב"נ (גם לאחר מ"ת — ראה צפע"נ עה"ת בראשית ע' מ. צו). וראה לקמן הערה 77. ואכ"מ.

(10) סו, א. ירושלמי שם. תוספתא שם פ"ד, יא.

(11) פרשיי פסחים שם ד"ה בני בתירא.

(*) אבל בסדר עולם לפנינו (וכ"ה בשבת פח, רע"א „דחניא בסדר עולם“) דיי"ד ניסן יום חמישי ה'.

[ס'איז קיין קשיא ניט פון דעם וואס די גמרא¹⁶ זאגט „נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת כו' אפילו ביחיד" (און אזוי פסקינט אויך דער רמב"ם¹⁷) — ווייל דאס איז דעת ר' מאיר¹⁸, אבער לויט דעת ת"ק¹⁸ איז עס ניט תלוי אין „זמנו קבוע", נאר אין דעם ענין פון צבור¹⁹ „שקרבנות הציבור דוחין את השבת כו' וקרבנות יחיד אינן דוחות כו' "¹⁸); און פון דעם גופא וואס ביי די בני בתירא און הלל (און אזוי אויך צווישן ר' יאשי' און ר' יונתן, כדלקמן ס"ד) איז געווען אַ שקו"ט צי ק"פ איז דוחה שבת, איז מוכח, אַז זיי האלטן ווי דער ת"ק — ווייל לויט ר' מאיר איז דאך

ער דא די קרבנות צבור — קרבן תמיד ומוסף¹²; און ווי די גמרא איז ממשיך, אַז ער לערנט עס אַפּ מיט אַ גז"ש „מועדו מועדו" — דעם „מועדו" וואס שטייט ביי קרבן פסח פון „מועדו" וואס שטייט¹³ ביי קרבן תמיד.

נאכמער מפורש איז עס אין ירושלמי¹⁴ (וואו די גירסא איז אַז הלל האט געזאגט): „הואיל ותמיד קרבן ציבור ופסח קרבן ציבור מה תמיד קרבן ציבור דוחה השבת אף פסח קרבן ציבור דוחה השבת"¹⁵.

(12) פרשיי שם ד"ה וכו'. וראה ירושלמי שם.

(13) פינחס כח, ב.

(14) שם. ועד"ז בתוספתא שם.

(15) אין להקשות מתוספתא שם (הובא בר"ח פסחים שם, ב): „מקובלני מרבתי שפסח דוחה את השבת ולא פסח ראשון אלא פסח שני ולא פסח צבור אלא פסח יחיד". ובתורה דוחה יומא שם: דגם „אם היו כל ישראל זבין או בדרך רחוקה חוץ מאדם אחד או שנים וחל ע"פ בשבת" נלמד מתמיד שדוחה את השבת —

כי זה שפסח שני דוחה שבת — אף שהוא קרבן יחיד (שהרי „לא אתי בכנופיא" — יומא שם) — הוא מפני הלימוד „ככל חקת הפסח יעשו אותו", כהמשך הגמרא ותורה דוחה יומא שם * (וראה מ"מ להל' ק"פ פ"א ה"ג):

ובנוגע ל"פסח יחיד" (שבתוספתא שם) — ראה מנחת בכורים שם שפירשו (בב' פירושים הראשונים: א) היינו פסח שני, ב) אם אינן מנויין עמו [וא"כ עדיין יש עליו שם קרבן צבור מצד זה ש"אתי בכנופיא"].

וגם לפי ה"ג „כגון שהיו רוב צבור זבין" (עד הנ"ל בתוספות) — הרי זה שדחי שבת הוא (כמ"ש התוס' שם) משום ד„כיון דגמרינן בגזיש הכי גמרינן מה להלן כו' אף בפסח לא יתבטל בשבת. * אי אמרת לא דחי שבת ביחיד הרי הוא בטל לגמרי" — היינו שמתבטל (לא רק קרבן פרטי דאיש זה, כ"א) כל ענין הפסח שגדרו — חיוב על כל ישראל (צבור).

(*) ומלשון הגמרא יומא שם „איכ' יהא דוחה את השבת כו' משמע, שהתיק ס"ל דלא דחי את השבת. וראה תוספות חדשים למשנה תמורה רפ"ב.

(16) יומא נ, א.

(17) הל' ביאת מקדש פ"ד ה"ט.

(18) משנה רפ"ב תמורה (יד, א).

(19) וראה פסחים ע, ב (גבי חגיגה): מ"ט לא דחי שבת הא ודאי קרבן צבור הוא (וראה תוס' שם ד"ה מ"ט וד"ה הא ודאי). ושם עז, א: שלא למדנו אלא לתמיד ופסח. . שאר קרבנות צבור מניין כו'. פרש"י מנחות (כא, סע"א): תקריב בשבת. . אם קרבן צבור הוא כו'.

וקושיית ר' מאיר (משנה תמורה שם. יומא שם) מחביתי כה"ג ופר של יוהכ"פ דדחי שבת — י"ל שהתיק ס"ל דנחשבו כקרבן צבור (וכנגמרא יומא שם לפני' (בהקס"ד). „מכלל דאיכא למיד דציבור": בנוגע לחביתי כה"ג — ראה תו"י שם ד"ה ולטעמך: פר דיוהכ"פ — כביומא שם לפני' חטאת צבור היא" מכיון שבא „על אחיו הכהנים" (פרשיי שם ד"ה חטאת). וגם להתי' דהוא „חטאת השותפין" — עיין בארוכה תו"י שם (ד"ה ומאי ג"מ) שדומה בכמה ענינים לחטאת צבור. וראה מהר"ץ חיות ליומא שם. ו, ב — מתו"י הובא בשער המלך) דכיון דכל הקרבנות היום תלויים בפר מחשיב קרבן צבור. ולהעיר מענין מכשיירי מצוה שלא ה"י אפשר (ע"פ תורה) לעשותם מבעוד יום (שבת רפ"ט. פסחים רפ"ו. ועוד. וביורוש' (פסחים שם סה"ג) דהואה אינה דוחה — מפני דעכ"פ מין הואה ראוי מאתמול — משא"כ בנדוד'.

געווען בשבת²⁶ — אין דעם אופן איז ניכר אז אין דעם קרבן פסח האט זיך אויפגעטאן דער ענין פון צבור און (דערפאר קען עס) דוחה זיין שבת.

ג. הגם אז פסח מדבר (ודורות) האט דעם גדר פון קרבן צבור — איז עס אבער נישט קיין קרבן צבור אין אלע פרטים; אדרבה: בעיקרו ומהותו איז עס א קרבן יחיד — יעדע חבורה דארף ברענגן א באזונדער קרבן פון זייער ממון (נישט פון לשכה, ממון צבור); ס'איז דא אכילת בעלים, און נאכמער: דער קרבן פסח, „לא בא מתחילתו אלא לאכילתו“²⁷, „אינו נאכל אלא למנויו“²⁸, ועוד, וואס דאס אלץ זיינען גדרים און ענינים פון א קרבן יחיד —

מעיקרא נישט קיין ארט אויף א שאלה²⁹, ווייל ק"פ איז „זמנו קבוע“²¹;

ס'איז נאר, אז מ'דארף זאגן, אז אויך לויט דער דיעה פון ת"ק מוז זיין דער ענין פון „זמנו קבוע“²² — אלס א תנאי (צדד) — וואס דערפאר איז א פר העלם דבר של צבור נישט דוחה שבת²³, הגם אז „חטאת הקהל הוא“²⁴, און אין לך צבור גדול מכלל ישראל].

און דעריבער: פון פסח מצרים, וואס איז געווען א קרבן יחיד און געווען בימי השבוע²⁵ — נעמט מען אז קרבן יחיד אינו דוחה שבת; משא"כ פסח מדבר איז

20) משא"כ אם תלוי בצבור — ש"ל דפסח ה"ע של יחיד (כדלקמן בפנים ס"ד וא"לך בארוכה). וי"ל שלכן לא הקשה ר' מאיר מפסח* — כי בזה י"ל שהת"ס ס"ל שיש בו גדר דקרבן צבור מכיון שחתי כבנופ"א (משא"כ בהג"ל הדערה הקודמת).

21) ולהוסיף: מלשון הרמב"ם בפי"מ הקדמה לסדר קדשים (והמין הרביעי*) — „דומה זה המין לקרבן צבור לפי שהוא דוחה את השבת כ"י שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את השבת כ"י* — משמע, דזה גופא ש.קבוע זמנו שייך לגדר דצבור.

22) ראה פרשי פסחים שם (ע, ב ד"ה אמאי) — לענין תגיה: הא ודאי קרבן צבור הוא. . . וזמן קבוע לה.

23) וכקושיית ר' יעקב (על שיטת הת"ק) יומא שם. ומתורצת ג"כ קושייתו משעירי עכ"רם. ובנוגע לתגיה — ראה פסחים שם דנלמד מוהגותם אותו גוי דאינה דוחה את השבת. וראה פסחים ע"י סע"ב: כיון דאית לי תשלומין כל שבוע לא דחיא שבת* (אבל בתוס' שם לא גריס לה).

24) ויקרא ד, כא.

25) להעיר דלקחתו היתה בשבת (תודיה ואותו שבת פ"ז, ב) אבל אפ"ל לקיחה מבלי חילול שבת (מה"ת). וראה לקו"ש ע"י ע"י 57 וא"לך.

26) אבל להעיר מראב"ע (פקודי מ, ב. ר"פ שמיני) דביום השמיני הוא „שמיני לניסן“, וכן צ"ל (כמ"ש בראב"ע פקודי שם) לדעת רע"ק (ספרי פרשתנו ט, ו. סוכה כה, רע"ב) דה"מאמא לנפש אדם* (פרשתנו שם) — „מישאל ואלצפן היו שנטמאו לנדב ואביהוא“ [דאליכ — היו יכולין ליטהר קודם י"ד ניסן (כקושיית ר' יצחק — ספרי וסוכה שם), ועכ"ל שגם רע"ק ס"ל „שחל שביעי שלהם להיות בעיפ" (ראה גירסת הס' שהובאה בתודיה שחל סוכה שם)] — ויש רוצים לתרץ כמה קושיות ע"י שנאמר שגם רע"ק פלגי על התור"כ (דלעיל הערה 4) דאותו היום נטל י' עשרות כ"י, ואין רא"י דביום השמיני ה' בראשון למע"ב* (ובראב"ע פקודי שם: ביום ששי הוקם המשכן או ביום השבת).

ולהעיר דגם בפסח גלגל פלוגתא מעין זה (האם היתה קביעות דע"פ שחל בשבת): בסדר עולם פ"א (ועד"ו הוא בכמה מקומות) דכיבוש יריחו — כ"ח ניסן — ה' בשבת, וא"כ ע"פ חל בשבת, נאמר (יהושע ה, י) „ועשו את המסח בארבעה עשר גו'“; אבל בסדר הדורות מובא דר"ח ניסן ה' או ביום ב', וא"כ ע"פ חל בחול.

וידועה שקיט האחרונים ככ"ז (וגם בענין פלוגתא בני בתירא והלל) — הובאה בתוי"ש בא כר' י"א מילואים ס"ג, ושי"ן.

27) פסחים ע"י, ב במשנה.

28) זבחים נז, ב במשנה.

(*) ביומא שם: „א"ל ר"מ . . והלא . . ופסח דקרבן יחיד הוא כ"י* (ובמשנה תמורה שם ליתא. ופסח*) — אבל הכוונה לפסח שני כדלקמן ביומא שם נא. א. וראה לעיל הערה 15 ובשו"ת שם.

מכריע — דער ענין „יחיד“ שבו (וואס דאן איז ער נישט דוחה שבת), אדער דער ענין „צבור“ שבו (וואס דאן האט ער בכח צו דוחה זיין שבת).

א הוכחה נוספת צו דער הסברה הנ"ל געפינט מען פון דעם וואס אין ספרי³² אויפן פסוק „ויעשו בניי את הפסח במועדו“ ווערט געבראכט, אז אויך ר' יאשי' ור' יונתן זיינען מחולק אין דעם (צי קרבן פסח איז דוחה שבת): ר' יאשי' לערנט אפ פון „במועדו“ אז קרבן פסח איז דוחה שבת (כדעת הלל), און ר' יונתן זאגט „ממשמע הזה עדיין לא שמענו“ (אז מ'קען נישט אפּלערנען פון „במועדו“ אז ק"פ איז דוחה שבת³³ — כדעת בני בתירא):

און וויבאלד אז אט די נקודה הנ"ל — וואס איז גובר ומכריע: דער יחיד ופרט אדער דער צבור וכלל — איז אין כמה מקומות די נקודת המחלוקת פון ר' יאשי' און ר' יונתן (כדלקמן), איז מסתבר אז דאס איז אויך דער יסוד פון זייער פלוגתא בנוגע צו ק"פ.

ה. דוגמאות פון די פלוגתות צווישן ר' יאשי' ור' יונתן וואס אזלי לשיטתו איז דער נקודה הנ"ל:

ביי בני אדם: (א) ביי עיר הנדחת³⁴: „עד כמה עושין עיר הנדחת מ' ועד ק' דברי ר' יאשי', ר' יונתן אומר מק' ועד רובו של שבט“. איז רש"י³⁵ מסביר דעם

נאָר עס האָט אויך דעם גדר פון אַ קרבן צבור מצד דעם וואָס „אתי בכנופיא“, און עס ווערט גע'שחט'ן „ב(ג) כתות“²⁹ — (דריי) קהל'ס³⁰.

ד.ה. אז קרבן פסח איז כולל אין זיך גדרים סיי פון „קרבן יחיד“, סיי פון „קרבן צבור“. וי"ל יתרה מזה: ער איז זיי כולל נישט אלס באַזונדערע ענינים, נאָר אז אין די גדרי „יחיד“ זיינען אויך דאָ גדרי הצבור, און אזוי אויך לאידך — אין דעם „צבור“ שבו איז דאָ אויך גדר „יחיד“:

ווי געזאָגט, איז דער פסח קרבן ממונו של יחיד, „לא בא מתחילתו אלא לאכילה“ ואינו נאכל אלא למנויו, במילא מוז יעדער מנין האבן אַ באַזונדער קרבן וכו', אָבער דאָס אַלעס מוז זיין בכנופיא — אַלע אידן צוזאַמען:

און לאידך גיסא: כאַטש מ'האָט מקריב געווען דעם קרבן פסח ב„כתות“ ו„קהל עדת“ — איז עס געווען (נישט אין איין כיתה, נאָר) „בג' כתות“. ד.ה. אויך ווען מ'האָט מצרף געווען אידן אין אַ קהל ועדה, בלייבט דער ענין פון התחלקות און פרטים: „בג' כתות“ דוקא, און (עכ"פּ מפני הספק) יעדערע פון זיי ג' מאָל „קהל“³¹.

ד. עפ"י הנ"ל קען מען אויך מסביר זיין די שקר'ט צווישן בני בתירא און הלל צי קרבן פסח איז דוחה שבת אדער נישט: וויבאלד אז אין קרבן פסח זיינען דאָ ביידע גדרים, סיי פון יחיד און סיי פון צבור, איז דאָ אַן אַרט צו דן זיין, וועלכער פון זיי איז דער עיקר און דער

(32) ועד'ו בספרי פנחס כח. ב. מכילתא בא יב. ו.

(33) ודוחק לומר שלאחרי שהשיב לו ר' יאשי' הגוי'ש ד„במועדו במועדו“ הודה לו ר' יונתן. וראה ירושלמי (דלעיל הערה 10) שבני בתירא „לא קיבלו ממנו (היקש, ק"ו וגוי'ש) עד שאמר להו כו' שמעתי משמעי ואבטליוו“.

(34) סנהדרין טו, ע"ב. וראה לקמן הערה 39.

(35) ד"ה מעשרה. ולהעיר מירושלמי דלקמן הערה 57.

(29) פסחים סד, א ושם. וראה מכתבי תורה מכתב ד' (להרגצובי).

(30) פסחים שם, ב — כי צ"ל „קהל ועדה וישראל' שכי' עשרה“ (שם וברש"י).

(31) להעיר משו"ע ייד סרכ"ח סכ"א. ועוד.

אָננעמען אַלס אַ פֿרעם בֿע״צ — „אביו“ באַזונדער און „אמו“ באַזונדער — „עד שיפרוט לך הכתוב יחידיו“. און דערפֿאַר דאַרף מען נישט האָבן קיין באַזונדערן לימוד אויף „אביו שלא אמו כו“.

בנוגע קדשים: ג) פסח — כנ״ל.

ד) עולת עוף³⁹: „לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן“, מה ת״ל, לפי שנאמר⁴⁰ „עולה שומע אני אפילו עולת עוף במשמע“ („טעון נסכים“)⁴¹ ת״ל מן הבקר או מן הצאן דברי ר' יאשי׳, ר' יונתן אומר אינו צריך ה״ה אומר⁴² „זבח ועוף אינו זבח“ —

לויט ר' יאשי׳ איז מכריע דאָס וואָס „זבח“ קען געטייטשט ווערן אַז עס איז כולל אין זיך (קלייבט צוזאַמען) אַלע סוגים (אויך עוף, וואָס מליקתו זוהי שחיטתו)⁴³ און מען דאַרף האָבן אַ מיעוט מיוחד צו ממעט זיין עולת עוף פון נסכים: ר' יונתן אָבער האַלט אַז די הכרעה איז לויטן פֿרעם פון „זבח“ — נישט עולת עוף „דבמליקה הוא ולא בזביחה“⁴⁴.

טעם פון ר' יאשי׳: „בציר מעשרה לא מקרי עיר [עיר הנדחת] וטפי ממאה נפקא מתורת עיר והוה להו ציבור“. ד.ה. ר' יאשי׳ האַלט אַז זייענדיק „טפי ממאה“ באַקומען זיי דעם גדר פון ציבור, און ר' יונתן האַלט אַז „טפי ממאה“ זיינען אַ מציאות פון „עיר“ — אַ קיבוץ פון יחידים⁴⁵ „עד רובו של שבט“.

און די הסברה אין דעם: ביי ר' יאשי׳ איז „ציבור“ מכריע, און דעריבער זעט ער „טפי ממאה“ אַלס אַ מציאות פון אַ ציבור; ר' יונתן'ס שיטה איז, אַז „יחיד“ איז מכריע, און דערפֿאַר בלייבט עס אַז „עיר“ ביז „רובו של שבט“.

און אזוי אויך ביי „ועד ק׳“ ר' יונתן זעט זיי אַלס יחידים ממש — עס איז אפילו נישט אַז „עיר“; און ר' יאשי׳ זעט זיי אַלס אַ מציאות פון (איינ) עיר⁴⁶.

ב) ביי „מקלל אביו ואמו“⁴⁷: „איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו“, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו אמו שלא אביו מניין, ת״ל⁴⁸ אביו ואמו קלל דמיו בו אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשי׳, ר' יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב יחידיו“ —

ר' יאשי׳ האַלט אַז מ'דאַרף קוקן אויף „(יקלל) את אביו ואת אמו“ אַלס איין כלל — די וועלכע האָבן מוליד געווען דעם „איש“ — און דעריבער, לולי דעם פסוק „אביו ואמו קלל“ וואַלט מען געדאַרפט זאָגן, אַז ער איז נישט חייב ביז ער איז מקלל „שניהם כאחד“; ר' יונתן אָבער האַלט, אַז יעדן פון זיי דאַרף מען

(39) לפי"ש התוס' (יומא נו, ב ד"ה תניא. מנחות כב, ב ד"ה ור"י) דר' יהודה ס"ל כר' יונתן ויהא דס"ל מערבין לקרנות — דלא כר' יונתן (ראה לקמן בפנים ס"ח) — הוא משום „דדריש אחת“ — נמצא דגם ר' יהודה אויל בזה לשטתו גבי עיהנן שס"ל (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ז) כר' יונתן „ממאה ועד רובו של שבט“. ונהעיר, דבר פלוגתא — ר' מאיר — ס"ל „מחמשה עד עשרה“, וראה בספרים שהובאו בעמודי ירושלים (איינזשטיין) לירושלמי שם.
אבל להעיר מהמדובר כמ"פ (לקו"ש ח"ה ע' 264. ועוד) בנוגע לשיטת ר' יהודה ור' נחמי, דשיטת ר' יהודה היא לדייק כללות הענין (אף שאינו מתאים כי כעם פירוש של תיבה פרטית), עיי"ש.

(40) מנחות צ, סעי'ב. ספרי שלח ע"ה.

(41) שלח טו, ג.

(42) ספרי שם.

(43) חולין כ, ב.

(44) רש"י כת"י מנחות שם ד"ה ועוד.

(36) ובפרט עפ"י משנית (ראה לקמן הערה 58),

דגם עיר (הנדחת) הוא מציאות אחת של צבור.

(37) סנהדרין סו, א. ושו"נ. תרי"כ קדושים ע"ה.

(38) קדושים כ, ט.

זמן זיינען דא צוויי ענינים: (א) די פרטים אין אים — עבר הוה ועתיד; (ב) דער „כלל“ פון זמן — כללות המשך הזמן (אין צוזאמנשטעל פון עבר הוה און עתיד).

ר' יאשי' איז מצרף אלס צוזאמען — מצד כללות המשך הזמן זיינען עבר הוה ועתיד אין ענין — דעריבער זאגט ער אז דער תנאי „אשר לא יעבד בו ולא יזרע“ איז אין צבור וצירוף המשך הזמן, ובמילא אויך אינעם „עבר“; ר' יונתן אבער קוקט אויף די „פרטים“ פון זמן, ווי יעדער פרט (עבר הוה ועתיד) איז א באזונדער ענין, און דעריבער איז דאס נוגע נאר צום עתיד („להבא“) און ניט צום „עבר“.

ו. ווי גערעדט כמה פעמים, אז ווען מען געפינט א „לשיתת“ פון חז"ל מפורשת בכמה מקומות, דארף מען געפינען א „צריכותא“ אין יעדערער פון זיי — אויב ניט, וואלט געווען גענוג ווען זייער מחלוקת ווערט געבראכט אין איין ארט און מוואלט פון דארט געקענט אפערנען זייער דעה בנוגע די אנדערע ערטער לויט'ן לשיתת' — און אזוי אויך בענינינו:

אין די לעצטע דריי פלוגתות — עוף, חומש און זמן — קען מען זאגן [לולי דעם, וואס מצד דער נקודה משותפת אין די אלע פלוגתות פון די זעלבע בעלי פלוגתא איז מסתבר צו זאגן אז לשיתתיהו אזלי], אז די מחלוקת איז ניט פארבונדן מיט דער נקודה הנ"ל (לצרף אדער לחלק ולפרט), נאר מיט אנדערע און באזונדערע טעמים — אין יעדער פלוגתא לפי ענינה:

(א) ביי „עולת עוף“ קען מען זאגן, אז די פלוגתא צי „זבח“ איז כולל „עוף“ איז תלוי (ניט אין דעם צי לצרף אדער

בנוגע ממון: ה) ביי „חומש“⁴⁵; „ויספ' חמישיתו עליו“⁴⁶, שיהא הוא וחומשו חמשה דברי ר' יאשי', ר' יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן — ר' יאשי' האלט אז דער חומש איז „מלבר“ [א חומש פון דעם קרן צוזאמען מיט דעם וואס ער איז מוסיף] און ר' יונתן האלט „חומש מלגיו“ („חומשו של קרן“).

די הסברה אין זייער פלוגתא: קרן וחומש זיינען צוויי באזונדערע פרטים — דער קרן איז דער עיקר התשלומין און דער חומש איז א הוספה; זיי האבן אבער א נקודה משותפת — זיי ביידע צוזאמען זיינען איין תשלומין פאר דער זעלבער מעשה.

און דעריבער: ר' יאשי' גייט לשיטתו מצרף און מחבר זיין (ביידע) פרטים און דערפאר דארף מען געבן „חומש מלבר“ — דער צבור פון קרן וחומש צוזאמען איז חמש; ר' יונתן זעט יעדער פרט באזונדער, און דעריבער איז דער שיעור פון איין פרט, דעם חומש — א „חמישית“ פון דעם באזונדערן פרט „קרן“ — „חומש מלגיו“.

בנוגע זמן: ווא"ו אין דעם גדר פון „זמן“ — ביי עגלה ערופה⁴⁷: „אשר לא יעבד בו ולא יזרע“⁴⁸ לשעבר דברי ר' יאשי', ר' יונתן אומר להבא. און די גמרא איז מסביר אז „להבא דכו"ע לא פליגי (אז מ'טאר ניט זורע זיין כו') .. כי פליגי לשעבר“.

די הסברה אין דעם — ע"ד הנ"ל: אין

(45) בי"מ נד, א. וראה לקמן הערה 53. ובתוספתא מע"ש רפ"ד פליגי בזה ת"ק ורי"א ב"ר שמעון.

(46) בחוקותי כז, כז.

(47) סוטה מה, ב.

(48) שופטים כא, ד.

מידי ספק (אין דער גרייטקייט פון א מענטשן צו פודה זיין „בפחות משוויר“) ביז מ'האט די כמות פון „רביע של קרן“.⁵⁵

(ג) זמן: י"ל אז דא איז ניט די שאלה צי „לצרף אדער לחלק“ נאָר איז דעם עצם מציאות פון זמן — אין לשון פון ראגאטשאָווער⁵⁶: צי זמן איז „מחובר מפרטים או עצם פשוט“.

ז. די „צריכותא“ אין די ערשטע צוויי פלוגתות (דהנ"ל ס"ה):

ביי מקלל איז די פלוגתא אין פירוש פון סגנון הכתוב: ווען די תורה שרייבט צוויי זאכן (אז דעם ווארט „יחדיו“), צי מיינט עס ביידע צוזאַמען אדער יעדער פאַר זיך. און דאָס קען מען ניט וויסן פון די אנדערע פלוגתות.

עוד י"ל: דא איז די פלוגתא, ווען די תורה איז מפרט בכתוב אחד צוויי לגמרי באַזונדערע ענינים (ניט ווי קרן וחומש) — צי מ'זאל זיי מצרף זיין לאחד. קען מען זאגן, אז הגם ר' יאשי' האלט אז אין אנדערע פאלן איז מען מצרף — אבער אין דעם פאל איז מען ניט מצרף.

ביי עיר הנדחת איז זייער פלוגתא אין דעם פירוש פון א וואָרט וואָס שטייט אין תורה: וואָס ווערט אנגערופן „עיר“ (און ווען ווערט עס אויס עיר, נאָר — יחידים, אדער אַ ציבור).⁵⁷

לכאורה קען מען פרעגן: די פלוגתא איז לכאורה ע"ד ווי זייער פלוגתא ביי

לחלק, נאָר) אין דער פלוגתא⁵⁸ צי יש „שחיטה לעוף מן התורה“ אדער „אין שחיטה לעוף כו“;

און הגם אז די פלוגתא הנ"ל איז נאָר ביי חולין, משא"כ קדשים דארפן לכו"ע האָבן מליקה⁵⁹ — געפינט מען אָבער אז דער זעלבער לשון „זבח“ שטייט⁶¹ (אויך) בנוגע צו חולין; ובמילא, אויב „אין שחיטה לעוף מן התורה“, קען עוף ניט נכלל ווערן אינעם לשון „זבח“ (אפילו ווען עס שטייט ביי קדשים).

(ב) „חומש“: אינעם טעם פון הוספת חומש (ביי פדיון פון הקדש) איז מבאר דער רמב"ם⁶²: „ירדה תורה לסוף מחשבת האדם... שטבע של אדם נוטה להרבות קניינ'ו און ער וועט פודה זיין „בפחות משוויר“;

ובמילא קען מען זאגן, אז די פלוגתא איז אין אפשאצן „מוחשבת האדם“⁶³: וויפל דער מענטש וועט פותח זיין פון שוויי⁶⁴ — צי ס'איז גענוג די כמות פון „חומשו של קרן“, אדער מ'איז ניט יוצא

49) דר"א הקפד רבי — חולין כח, א. ושי"נ. רעייש כו, ב.

50) כמשינ' (ויקרא א, טו, שם ה, ח) „ומלק את ראשו“.

51) ראה יב, כא.

52) סוף הל' תמורה.

53) ולהעיר, דבספרי נשא (ה, ז) גירסת הספרים דלר' יאשי' „חומשו של סלע“ וזא „הוא וחומשו חמשה“, אבל הגי' הגר"א: הוא וחומשו חמשה דברי ר"י, ככש"ס.

54) ומכיון שגבי פדיון קדשים צ"ל כמות זה (מלגיו או מלבר) — שוב לא פלוג בכל שאר המקומות שצריך להוסיף חומש, גם באלו שאין שייך טעם הנ"ל (ראה לקח טוב — להר"י ענגל — כלל ח' בסופו, דגם בדאורייתא מצינו „לא פלוג“).

*) וכ"ה גירסת היל"ש נשא שם. וראה ספרי הוצאת הארואוויטש שינויי הגירסאות בזה.

55) רש"י ב"מ שם ד"ה הוא וחומשו חמשה.

56) ראה מפענצ'פ פ"ג ס"ג ואילך, ושי"נ.

57) ראה תוד"ה מעשרה סנהדרין טו, סע"ב (ולהעיר מתוד"ה איש שם טז, א). וראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ז: עיר לא כפר עיר לא כרך. וראה מפרשים שם.

דער פר פון כה"ג ביוהכ"פ איז אַ קרבן יחיד⁶¹ און דער שעיר „אשר לעם“⁶² — אַ קרבן צבור, און פונדעסטוועגן האַלט ר' יאשי' אַז מ'איז זיי מצרף און מערב יחד.

נאָך אַ חידוש אין „מעריבין לקרנות“ אויף מקלל: דאָס וואָס ר' יאשי' זאָגט ביי מקלל אַז לולי דעם לימוד מיוחד ווייס מען נאָר קילל „אביו ואמו“, מיינט עס נישט אַז מ'מוז זיי מקלל זיין בבית אחת (אין דעם זעלבן דיבור), נאָר אפי' זה אחר זה, און דער חידוש פון פסוק איז אַז אפי' אויף אביו אָדער אמו אַליין איז מען חייב,

ד.ה. דער „לצרף“ אין דעם פאַל מיינט ביידע, אביו און אמו — אָבער (אויף) בזה אחר זה, און „לחלק ולפרט“ — נאָר איינעם פון זיי.

ביי „מעריבין לקרנות“ אָבער האַלטן אלע אַז מ'דאַרף מזה זיין ביידע על קרנות המזבח: די פלוגתא איז, צי מ'איז „מעריבין“ — ביידע בב"א, אָדער מ'איז מזה זה אחר זה. און דערפאַר איז דאָ אַ חידוש אין שיטת ר' יאשי' ביי „מעריבין לקרנות“ — ווייל מ'איז דאָ מערב דעם דם הפר צוזאַמען מיטן דם השעיר⁶³.

לאידך, איז אויך דאָ אַ חידוש אין שיטת ר' יונתן ביי „מעריבין לקרנות“⁶⁴:

עוף וואָס איז דער פירוש פון וואָרט שבכתוב — „זבח“, היינט פאַרוואָס דאַרף שטיין זייער פלוגתא אויך ביי עיר הנדחת?

— איז (נוסף על הנ"ל — אַז באַ „זבח“ י"ל אַז דאָס איז תלוי צי יש שחיטה לעוף מה"ת) י"ל: ביי עיר הנדחת איז דאָ אַ חידוש וחילוק בדין אין דעם ענין פון ציבור גופא⁶⁵: עשרה, מאה, רובו של שבט.

און דערפאַר וואָלט מען געקענט מיינען אַז אין דעם פאַל איז ר' יאשי' מודה צו ר' יונתן אַז „טפי ממאה“ זיינען אַז „עיר“ (וויבאלד אַז אויך „עיר“ איז אַ ציבור):

אָדער לאידך גיסא: ר' יונתן איז מודה לר' יאשי' — וויבאלד אַז בכור' ענינים זיינען עשרה — אויס יחידים.

ח. דאָס וואָס ר' יאשי' האַלט (ביי מקלל) אַז מ'איז מצרף צוויי פרטים וואָס שטייען אין תורה צוזאַמען — איז עס נישט נאָר ווען ביידע פרטים זיינען פון זעלבן סוג („אביו ואמו“), נאָר אפילו ווען זיי זיינען צוויי באַזונדערע סוגים, דאָס לערנט מען אַפּ פון נאָך אַ פלוגתא זייערע —

ז) „מעריבין לקרנות“ או אין „מעריבין לקרנות“⁶⁶: „ולקח מדם הפר ומדם השעיר“⁶⁷ שיהיו מעורבין (מ'איז זיי מזה צוזאַמען אויף די קרנות המזבח) דברי ר' יאשי', ר' יונתן אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו.

(61) גם אחיל שיש בו גדר דקרנן צבור (כניל הערה 19) פשוט שאינו דומה כלל להשעיר שהוא קרבן צבור ממש.

(62) אחרי שם, טו.

(63) להעיר מתוס' יומא שם (נח, א ד"ה רבי יונתן) דלולי הדרשה ד„אחת“ גם ר' יאשי' הי' מודה דאין מעריבין כ"י היכי דלפני ולפנים ובהיכל נותן מזה בעצמו ומזה בעצמו. ויומתק עפ"י המבואר בפנים.

(64) עפ"י המבואר בפנים — דחידוש הן בדעת ר' יאשי' והן בדעת ר' יונתן — יומתק זה שבגמרא

(58) ראה לקו"ש כרך ט' ע' 109 ואילך (דכל אנשי עיר הנדחת הם מציאות אחת). ועיי"ש, שעפ"י מתורץ למה גם הנשים והטף שלא חטאו נהרגים, ועוד.

(59) יומא נז, סעי'ב ואילך. וש"נ.

(60) אחרי טז, יח.

„ניט שווה“ צו א גדול בעונשין, נאָר זי איז ניט בגדר עונשין, און דערפאַר וואַלט מען געקענט זאָגן, אַז אין דעם פאַל איז ר' יאשי' מודה צו ר' יונתן (אַז כאַטש עס איז ניטאָ דער תנאי פון „שניהם כאחד“ בלייבט דער חיוב אויפן גדול) — ווייל דאָס וואָס די קטנה איז ניט גענוג איז דאָס ניט היפּך פון דעם „צירוף שניהם כאחד“, ווייל דאָס איז ניט בגדר צירוף.

יוד. דער חידוש וואָס איז דאָ אין דער פלוגתא ביי פסח, וואָס דערפאַר קען מען עס ניט אָפּלערענען פון די אַנדערע פלוגתות הנ"ל:

ווי גערעדט פריער באַרוכה, איז לכולא עלמא האָט קרבן פסח אין זיך ביידע גדרים, סיי פון ציבור און סיי פון יחיד.

און דעריבער וואַלט מען געקענט זאָגן אַז אין דעם פאַל איז ר' יאשי' מודה צו ר' יונתן אַז עס איז ניט אַן ענין של „ציבור“, און אזוי אויך להיפּך: עס קען זיין אַז ר' יונתן איז מודה צו ר' יאשי' אַז עס איז ניט אַן ענין פון „יחיד“.

דער ענין הנ"ל אין קרבן פסח (אַז עס האָט גדרים פון יחיד און ציבור) וועט

היתה גדולה היתה נמי בחנני — מתאים הצריכותא שבפנים,

כי מכיון שהקטנה אינה בת עונשין, וזה ששניהם שווים או אינם שווים, באותה מיתה הוא (א) שווים בפועל, במיתה אחת, כ"א רק, בכח, שאם היתה גדולה כו' — נמצא, שהצירוף והכלל כגדול הוא רק, בכח, והחידוש (בדעת ר' יאשי') בזה הוא בבי' הקצוות: (א) הבא על קטנה נשואה חייב משום ששניהם שווים — היינו שאולינו גם בתר כלל ש.בכח. (ב) כשחסר בכלל זה — אף שהוא רק חסרון, בכח — ג"כ מבטל הכלל, (והחיוב מיתה שעל הגדול).

(71) מעין דוגמא לדבר: מח' שלא לשמה כו' רק במנה פוסל (ובחסר ג, א).

כנ"ל איז דער שעיר א קרבן צבור, און דערפאַר איז דאָ א סברא צו זאָגן אַז לכו"ע (אויך לויט ר' יונתן) איז מען מצרף צום צבור (שעיר) נאָך א יחיד (פר⁶⁵) — „מעריבין לקרנות“; משא"כ ביי מקלל, וואו סיי אביו און סיי אמו זיינען יחידים.

ט. נאָך א פלוגתא צווישן ר' יאשי' ור' יונתן — צי „שניהם כאחד“ אָדער „אחד אחד בפני עצמו“ —

(ח) (ביי⁶⁶ גדול הבא על הקטנה⁶⁷) ומתו גם שניהם⁶⁸ עד שיהיו שוין כאחד דברי ר' יאשי' ר' יונתן אומר ומת⁶⁹ האיש אשר שכב עמה לבדו. ר' יאשי' זאָגט אַז דער חיוב מיתה („ומתו“) לייגט זיך אויף צירוף „שניהם“ כאחד, ובמילא מוזן ביידע זיין בני עונשין. ר' יונתן האַלט אַז מ'איז זיי ניט מצרף, דער חיוב מיתה איז אויף יעדערן באַזונדער („אחד אחד בפני עצמו“) — „ומת האיש ג' לבדו“.

די צריכותא אין דער פלוגתא (לויט פרש"י אין דער סוגיא⁷⁰): א קטנה איז ניט

שם קס"ד דר' יונתן הוא דס"ל מעריבין לקרנות (משום דדריש אחת) ור' יאשי' ס"ל אין מעריבין — וכקושיית התוס' (שבהערה הקודמת), עיי"ש.

(65) ובפרט את"ל (כנ"ל הערה 19) דהפר"ש בו גדר דקרבן צבור (משא"כ במקלל, דשניהם יחידים, אין סברא לצרפם).

(66) קידושין י, רע"א. ושי"נ.

(67) פרש"י שם ד"ה שניהם. וראה לקמן הערה 70.

(68) תצא כב, כב.

(69) שם, כה.

(70) דשניהם שווים פירושו (דשניהם) בני עונשין.

וגם לפר"ת שם (בתורה עד) דשניהם שווים היינו, במיתה אחת, ולמעוטי הבא על קטנה המאורסה שאינה, באותה מיתה שאם היתה גדולה בסקילה (משא"כ הבא על קטנה נשואה חייב גם לר' יאשי', כי שניהם שווים, באותה מיתה) (חזק) כי, אם

פסח איז דער זמן ה"לידה" פון עם ישראל⁷⁴ — און דערפאר דריקן זיך אויס אין ק"פ די צוויי קצוות/דיקע תכונות וואס דער עם ישראל האט אין זיך: אלע אידן זיינען פאראייניקט אין איין מציאות פון א ציבור, א קומה אחת שלמה⁷⁵; לאידך — יעדער איד פאר זיך איז אן "עולם מלא"⁷⁶.

דערמיט איז מובן פארוואס דער ענין פון "ציבור" אין קרבן פסח האט זיך ערשט אויפגעטאן אינעם פסח מדבר — הגם אז לידת עם ישראל איז געווען ביציאתם ממצרים — ווייל אויך ביי אידן האט די (הכנה צו) מציאות פון "ציבור" זיך אויפגעטאן ערשט שפעטער, ביי מ"ת⁷⁷, ווען זיי זיינען צוגעקומען צו "ויחן שם ישראל נגד ההר" — "כאיש אחד"⁷⁸.

פונדעסטוועגן איז אויך אין מצרים געווען דער ענין פון הקרבת הפסח; און נאכמער: כו"כ הלכות פון פסח דורות ווערן אפגעלערנט דוקא פון דעם וואס עס שטייט ביי פסח מצרים⁷⁹, ד.ה. אז פסח מצרים איז דער ראש ויסוד פון די שפעטערדיקע פסחים — ווייל דאס וואס עם ישראל איז שפעטער (בעת מ"ת) געווארן א מציאות פון ציבור, איז

מען פארשטיין קלערער לויטן הסבר אינעם גדר הציבור — וואס מ'קען עס זאגן אויף צוויי אופנים⁷²:

(א) עס ווערט בטל די מציאות פון יחידים און עס ווערט א מציאות חדשה לגמרי, א מציאות אחת פון א ציבור (בדומה צו דער מציאות פון א יחיד). (ב) ציבור מיינט נישט א מציאות אחת לגמרי, נאר א צירוף פון א ריבוי יחידים — ע"ד ווי דער גדר פון "ברב עם הדרת מלך"⁷³, וואו דער מכוון איז נישט אז זיי ווערן א מציאות אחת, ווייל אדרבה, דא איז נוגע דער ריבוי: וואס מער דער "רב" אלץ מער איז עס מוסיף אין דעם "הדרת מלך".

ווייל אז דאס איז דער גדר ה"ציבור" ביי פסח: ס'איז נישט קיין קרבן ציבור וואו דער כלל ישראל ווערט איין מציאות, נאר וואו אלע אידן (ציבור) בלייבן א מציאות פון (ריבוי) יחידים (אדער עכ"פ פון שלש תחות).

יא. ווייל בדרך אפשר: דער טעם פנימי פארוואס קרבן פסח האט אין זיך ביידע ענינים — "יחיד" און "ציבור":

(72) האריץ בזה בצפ"נ — ראה מפענצ"פ פ"ד סי' ואלק, וש"נ. ושם, שוהי הפלוגתא (ברכות מט, ב במשנה) דר"ע ורי"ג האם יש חילוק בנוסח ברכת היומן בין עשרה, מאה אלף ורבוא: אם, "ציבור" יש בו יחידים, הרי כל מה שמתוסף יותר יחידים נתוסף ב"דרגת" הציבור; אם ציבור הוא מציאות אחת אין הפרש בין עשרה ועשרה רבוא.

והא דלא מצינו פלוגתא בזה בין ר' יאשי' ור' יונתן — י"ל: דאפשר ללמוד זה מפלוגתות האחרות *.

(73) משלי יד, כח. ראה אנציקלופדי תלמודית בערכו, וש"נ. וראה שייכות דציבור להענין ד"ברב עם" ע"ד החסידות — אוהית בראשית פ, א.

(*) אבל אינו דומה לפלוגתתם בעיה"נ — שהרי שם גם הע"ר הוא ציבור באופן דמציאות אחת, כמבואר בארוכה בלקיטש שבהערה 58.

(74) יחזקאל טז, עיי"ש.

(75) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(76) סנהדרין לו, א במשנה.

(77) בצפ"נ (להל' ברכות פ"י ה"א. מהד"ת צ, ב. ועוד) דציבור לא הוי רק בא"י. ואולי י"ל שזהו רק לענין האופן בציבור שנעשה מציאות אחת. משא"כ האופן בציבור שנשארים יחידים נעשה בעת מ"ת. (ועד שלא נבחרה א"י — י"ל דזהו בכל הארצות, כדאיתא במכילתא (בא יב, א) בנוגע לנבואה) — ולהעיר מצפ"נ מהד"ת שם: ציבור מציאות תוארי לא חל רק על ישראל לאחר מ"ת ורק כשהו בא"י.

(78) יתרו יט, ב. פרש"י עה"פ.

(79) ראה רמב"ן בא יב, ט. בהגמנו לעיל ע' 4 הערה 21. ועוד.

פסוק⁸⁵ (ביי קרח ועדתו), „אל תפן אל מנחתם“ — „יודע אני שיש להם חלק בתמידי ציבור אף חלקם לא יקובל לפניך כו'“.

נאכמער: דער דין איז, אז אפילו ווען א יחיד פון דעם צבור ווערט געוואויגן קעגן דעם ציבור — איז מען ניט מוותר אויפן יחיד צוליב דעם ציבור; ווי דער פסק פון רמב"ם⁸⁶: „אם אמרו להם עכו"ם תנו לנו אחד מכס ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל“ ד.ה. הגם אז „ציבור“ איז מכריע את היחיד — קען עס אבער ניט מבטל זיין די מציאות פון יחיד⁸⁷.

יג. פונקט ווי דאס איז בנוגע צו צבור, כללות עם ישראל, אזוי איז עס בנוגע צום יחיד: פון אים ווערט געמאנט ביידע תנועות, כמאמר הלל⁸⁸ — „א“ אם אין אני לי מי לי (ב) וכשאני לעצמי מה אני“: ער איז א מציאות פון א יחיד — „אני לי“; און צוזאמען דערמיט איז ער א טייל פון כלל ישראל (און אויב ניט האט ער גארניט) — „וכשאני לעצמי מה אני“.

ועפ"י הנ"ל אז די צוויי נקודות דריקן זיך אויס אין קרבן פסח, קען מען מפרש זיין מאמר הלל הנ"ל ע"ד הצחות והרמז — בנוגע לפסח, ובהקדים: הגם ס'איז ניט שייך צו זאגן אז בימי הלל איז געווען דער מנהג⁸⁹ צו לערנען פרקי

עס אין אן אופן וואס די מציאות און חשיבות פון יחיד, וואס איז מודגש אין פסח מצרים כנ"ל, ווערט דורכדעם ניט בטל, נאר בלייבט אויך נאכדעם אלס מציאות.

[ווי"ל אז אויך אין פסח מצרים איז געווען עכ"פ א „מעין“ פון ענין ה"ציבור" — ווי עס ווערט דערציילט אין מדרש⁸⁰ אז „כל ישראל“ האבן געגעסן פון פסחו של משה; ווארום וויבאלד פסח מצרים איז דער יסוד פון פסח דורות, האט געמוזט זיין אין אים — עכ"פ אינעם קרבן פון נשיא הדור — א „מעין“ פון ענין הציבור⁸¹].

יב. אט די נקודה — אז דאס וואס עס ישראל זיינען א מציאות פון ציבור איז ניט מבטל די יחידים שבו — שפיגלט זיך אויך אפ ביי קרבנות ציבור ממש; ווארום הגם אז זיי קומען פון ממון ציבור און עס דארף זיין „ימסרם לצבור יפה יפה“⁸² — ס'ווערט אויס ממון יחיד — פונדעסטוועגן ווערט ניט נתבטל (לגמרי) דער חלק פון יחיד אין קרבן תמיד⁸³. ווי חז"ל⁸⁴ זאגן אויפן

(80) שמור פי"ט, ה.

(81) נוסף על זה, שגם אז: כל ישראל היו מחויבים בפסח: „קבוע זמנ" — ראה לעיל הערה 21: נאכל בחבורה — ראה תיב"ע בא י"ב, ד דחבורה צ"ל עשרה (וראה שקי"ט כ"ב בתו"ש עה"פ).

(82) ר"ה ז, ריש ע"ב.

(83) ראה ג"כ רמב"ם ריש הל' תמורה, ובארוכה — מפענצ"פ פ"ד ס"ב וס"ד, וס"ג. ושם, שתלוי בפלוגתא ר"ע וריה"ג דלעיל הערה 72. אבל עפ"י המבואר בפנים — שיש בבני ב' הגדרים, וזה שהם מציאות אחת דצבור אינו מבטל מציאות היחיד — י"ל שעד"ז הוא בקרבנות צבור, שגם לאחר שמוסרו יפה יפה מ"מ נשאר בזה השייכות ההיחיד, שלכן מקום להבקשה „חלקם לא יקובל“ וראה סה"מ תיש"א ע' 31 בהערה. ואכ"מ.

(84) במדבר פי"ה, י. פרשי עה"פ.

(85) קרח טז, טו.

(86) הל' יסוה"ת פ"ה ה"ה.

(87) להעיר מצפ"ע עה"ת להפסות ואתחנן (ע' ל"א. נעתק במפענצ"פ שם ס"ב) דלוות הראשונות הוה התורה מציאות אחת, ולוחות שניות הוה כל התורה מצטרפת, ואי"ה לעיל יהי' שני המעלות כו"י.

(88) אבות פ"א מ"ד.

(89) נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 175 הערות 1, 2.

אימתי, קרבן פסח איז „קבוע זמנו“ אויף י"ד ניסן.

יד. כשם ווי עס איז ביי יעדערן ביי זיך, אזוי איז עס אויך בנוגע צו „(ואהבת) לרעך (כמוך)“⁹²:

ס'איז ידוע⁹³, אז דער ענין פון אהבת ישראל צו וועלכן אידן עס זאל נאר זיין, איז מצד דעם וואס „כל איש ישראל .. כאיש אחד חברים“⁹⁴, ווי דער אלטער רבי⁹⁵ איז עס מסביר, אז אלע אידן זיינען ווי „איש אחד מחובר מאברים רבים“.

און אין דעם זיינען פאראן כמה ביאורים:

(א) יעדער איד איז א טייל פון כלל ישראל וכמחזיל⁹⁶, „אילו היו ישראל חסרים (ביי מ'ת) אפילו אדם א' לא הייתה השכינה נגלית עליהן“, „כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית“⁹⁷ — וואס דאס איז ניט מצד א פרטיות'דיקער מעלה פון דעם יחיד, נאר דאס וואס ער איז איינער פון דעם כלל⁹⁸.

(ב) יעדער איד האט א פרטיות'דיקע מעלה וואס די מעלה איז משלים דעם כלל, ווי דער אלטער רבי⁹⁹ איז מסביר,

אבות בין פסח לשבועות, וויבאלד אבער אז התורה היא נצחית¹⁰⁰ (כולל מנהג ישראל — וואס תורה היא¹⁰¹), דארף מען זאגן, אז דער מאמר פון הלל וואס איז אין פרק ראשון פון מס' אבות, האט א שייכות צום ערשטן שבת נאך פסח.

והביאור: ווי דערמאנט בתחילת השיחה (ס"ב), האט הלל גע'פסק'נט אז פסח איז דוחה שבת, און ווי גערעדט פריער, איז דאס מצד דעם וואס פסח האט דעם גדר פון קרבן צבור. און די גמרא איז דארט מסיים אז דאס האט געבראכט אז מען האט ממנה געווען הלל אלס נשיא.

לערנט מען גלייך נאך פסח — נאכן נתמנה ווערן פון הלל אלס נשיא — מאמר ותורת והוראת הלל וואס איז בקשר צו קרבן פסח (דורך וועלכן ער איז געווארן נשיא):

„אם אין אני לי מי לי“ — דער מהות פון קרבן פסח איז א קרבן יחיד: מ'דארף עס אליין ברענגען פון ממוץ יחיד און למנויו געציילט ווערן אויף עס; לאידך אבער — „כשאני לעצמי מה אני“: ער מוז האבן דעם (גדר פון קרבן) צבור: אויב עס וואלט געווען בלויז אז ענין פון יחיד („כשאני לעצמי“) וואלט עס ניט דוחה געווען שבת, ובמילא וואלט הלל ניט געהאט די נשיאות — „מה אני“!

קען מען פרעגן: אפילו אויב דער קרבן פסח איז אז ענין של צבור, מוז עס דאך האבן דעם תנאי פון „קבוע זמנו“ אויף צו קענען דוחה זיין שבת (כנ"ל ס"ב) — זאגט הלל: „ואם לא עכשיו

(92) קדושים יט, יח.

(93) בהבא לקמן — ראה ס' הערכים-חב"ד ע'

אהבת ישראל ס"ב, ס"ד וש"נ. לקו"ש ח"ט ע' 159 ואילך. קונטרס אהבת ישראל.

(94) שופטים כ, יא.

(95) אגה"ק סכ"ב (קלה, ב). וראה ירוש' גדרים פ"ט הי"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל.

(96) דב"ר פי"ז, ח. וש"נ.

(97) כריתות ו, ב.

(98) בלשון החסידות: מצד בחי' יחידה שבנפשו

שלמעלה ממעלות פרטיות.

(99) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה אגה"ק שם: שכ"א מתוקן מחבירו.

(90) תניא רפ"ז. שם ק"א ס"ה ולהבין פרטי

ההלכות.

(91) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1080. ועוד.

משלים כללות הגוף), בינדט ער זיך מיט אלע אנדערע אברים אלס גוף אחד ¹⁰¹.

און דורך דער התעסקות אין „ואהבת לרעך כמוך“ פון איין אידן מיטן צווייטן באופן הנ"ל — וועט דער אויבערשטער („רעך . . . זה הקב"ה" ¹⁰²) ארויסווייזן זיין אהבה צו אידן, און זיי גואל זיין פון גלות אין די ביידע אופנים הנ"ל:

(א) „ואתם תלוטו לאחד אחד בני ישראל“ ¹⁰³, יעדער יחיד באזונדער, ווי רש"י ¹⁰⁴ זאגט אז דער אויבערשטער איז „אוחז בידיו ממש“ און פירט יעדערן באזונדער פון גלות — און אויך דעם „רעך זה הקב"ה“ — ושב ה' אלקיך את שבותך, כשהו עתידין ליגאל שכינה עמהו ¹⁰⁵; (ב) און דערנאך וועלן אלע אידן פאראייניקן זיך אין דעם „קהל גדול ישובו הנה“ ¹⁰⁶, בגאולה האמיתית והשלימה בעגלא דידן.

(משיחות חודש ניסן תשל"ז)

אז עס איז פאראן א מעלה אין רגל אויפן ראש, וואס מצד דער מעלה איז דער „רגל“ בבחי' „ראש“. אבער הגם אז דא הערט זיך די מעלה פרטית פון דעם יחיד, איז עס אבער (בעיקר) ניט אלס אן ענין וחשיבות לעצמו, נאר ווי די מעלה גיט צו אין שלימות הכלל.

בשעת אבער דער אלטער רבי ¹⁰⁰ איז מבאר דעם ענין פון אהבת ישראל איז ער זיך ניט מסתפק מיטן זאגן אז „כולן מתאימות ואב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל אחים“ — נאר ער איז מקדים: ג) „הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים“: מ'דארף ליב האבן א אידן מצד זיין מעלה אלס פרט [ניט נאר מצד דעם וואס ער איז א חלק פון כלל און ער גיט צו אין שלימות כלל ישראל].

און אויך די אהבה איז „כמוך“ ממש — ע"ד אברים פון איין גוף, וואס הגם אז יעדער פון זיי איז — און מוז זיין — אן אבר בפני עצמו, זיינען זיי אלע פון זעלבן גוף. און דערפאר, אויך אין דעם „ארט“ וואו עס הערט זיך בלויז דער ענין פרטי פון דעם אבר (ניט ווי ער איז

(101) ראה ס' הערכים: חב"ד ע' אברים ס"א, וש"נ.

(102) פרש"י שבת לא, א ד"ה דעלך.

(103) ישע"י כו, יב.

(104) נצבים ל, ג.

(105) מגילה כט, א.

(106) ירמ"י לא, ז.

בהעלותך ג

שני ווערט בטל פון אים דער חיוב כרת⁶. אויב אבער ער האט אויך נישט מקריב געווען פסח שני, אפילו אין אן אופן פון שוגג, איז וויבאלד ס'איז נישט געווען קיין „תשלומין דראשון“ בלייבט (במילא) איבער דער חיוב כרת על שהזיד בראשון⁷.

„תקנתא דראשון הוא“: ווען ער איז נישט מקריב דעם פסח ראשון במזיד, גיט אים די תורה באלד מלכתחילה די תקנה מקריב צו זיין פסח שני בזמן אחר, אזוי אז כל זמן ס'איז נישט דורכגעגאנגען דעם זמן פון דער תקנתא איז נאך נישט חל דער חיוב כרת⁸. און דעריבער, אפילו אויב ער האט דעם פסח שני נישט מקריב געווען, ער איז אבער געווען א שוגג בשני, איז ער פטור פון כרת — ווייל „בעת התקנה (ווען עס לייגט זיך דער חיוב כרת) שוגג היי“⁹.

א. אין דעם גדר פון פסח שני זיינען פאראן דריי דיעות ואופנים¹:

א) „רגל בפני עצמו הוא“ (ב) תשלום מין דראשון הוא (תקוני לא מתקנין ליה“), ג) „תקנתא דראשון הוא“.

דער חילוק און נפק"מ לדינא צווישן די דריי דיעות² (און ווי עס ווערט מבואר בארוכה אין תשובת ר' אברהם בן הרמב"ם³):

„רגל בפני עצמו“ מיינט, אז פסח שני איז נישט אפהיינגיק אין דעם חיוב פון פסח ראשון — עס איז א „חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים“⁴. און דעריבער, איז א „גר שנתגיר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל כו' חייב לעשות פסח שני“⁵. (משא"כ לויט די דיעות אז עס איז א „תשלומין“ אדער „תקנתא“ פון פסח ראשון — איז דער חיוב פון פסח שני תלוי אין דעם חיוב פון פסח ראשון און אויב איינער איז נישט געווען מחוייב אין פסח ראשון איז אויף אים אויך נישטא דער חיוב פון פסח שני).

„תשלומין דראשון הוא“ מיינט: ווען איינער האט פארפעלט צו מקריב זיין דעם פסח ראשון במזיד, איז הגם אז דערמיט האט ער שוין עובר געווען אויף א איסור כרת, גיט אים די תורה „תשלום מין“ אויף דעם, אז דורך מקריב זיין פסח

(6) כ"ה שיטת ר"א בן הרמב"ם, אבל בפרשי פסחים שם ד"ה תשלומין: הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני.

וראה רמב"ם הל' ק"פ (שם) דגם לדעת רבי (דפסק כותי) חייב כרת רק אם לא הקריב בשני (ואף דבסה"צ מ"ע נו כ'): „אם הויד בראשון והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו תשלומין מן הראשון“ — ראה בתשו' ר"א בן הרמב"ם (כס') מעשה נסים (ס"ז) דהרמב"ם חור בו. וראה ביאור הרי"פ פערלא לסה"צ רס"ג מ"ע נו (רמ, ג, רמג, ד). הגהות הרי"ח העליר בסה"צ שם.

(7) פסחים שם, ב.

(8) ראה ר"ח פסחים שם, א: ולעולם אינו חייב

אלא על השני.

(9) ל' ר"א בן הרמב"ם.

(1) פסחים צג, א.

(2) ראה בכ"ז פסחים שם ואילך.

(3) בס' ברכת אברהם ס"ד. ונעתק (בשינוי לשון)

בכס"מ הל' ק"פ פ"ה ה"ב.

(4) ל' ר"א בן הרמב"ם שם. ועד"ז בפרשי פסחים

שם ד"ה חייבין. וראה לקמן בפנים ס"ב.

(5) פסחים שם.

(*) ובאור חדש לפסחים שם כ' דרש"י כתב כן רק לדעת ר"נ ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח שם (וראה ביאור הרי"פ פערלא (שם רמ, א) שרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי.